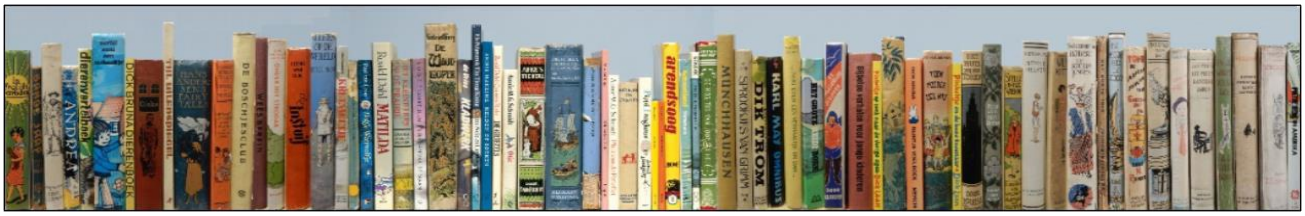

SGKJ-Nieuwsbrief 40

4 juni 2021

Stichting Geschiedenis Kinder- en Jeugdliteratuur

Nieuws uit het SGKJ-bestuur

Nu veel mensen gevaccineerd zijn en er daarmee zicht komt op het einde van de (meeste) coronamaatregelen, kunnen we ons weer gaan verheugen op activiteiten buiten de deur. Hoewel het nog ver weg lijkt, geldt dat zeker ook voor onze najaarsstudiedag op 5 november, die plaatsvindt in een van de oudste zalen van de Rijksuniversiteit Groningen. Het thema van deze dag is school(lees)boekjes. Zes gerenommeerde sprekers zijn bereid gevonden een lezing te houden over een onderwerp dat gerelateerd is aan dit thema. Ook wordt die dag de Hieronymus van Alphen Prijs uitgereikt. Aan wie? Dat blijft nog even een verrassing. In ieder geval belooft het een mooie dag te worden. Het bestuur kijkt ernaar uit veel SGKJ-vrienden dan weer live te ontmoeten.

Afscheid Karin Vingerhoets

Alweer ruim een jaar geleden trad Karin Vingerhoets af als bestuurslid van de SGKJ. Haar afscheid moest vanwege de coronapandemie steeds maar weer worden uitgesteld, omdat de SGKJ-studiedagen niet door konden gaan. Tijdens een gezellige lunch is er op 3 juni eindelijk, zij het op informele wijze, afscheid genomen van Karin. We troffen elkaar op een door Karin uitgekozen terras in de buurt van de KB, om samen terug te kijken op acht jaar bestuurswerk voor de SGKJ.

Toen Karin in 2012 Jeannette Kok nog maar net was opgevolgd als collectiespecialist Kinderboeken bij de KB, werd haar meteen gevraagd om bestuurslid van de SGKJ te worden. Ze is daar direct op ingegaan, want dat betekende, zoals zij zelf zei, ‘leuke dingen organiseren voor aardige mensen’. Dat heeft zij in de jaren daarna vol overtuiging gedaan. Bij veel activiteiten van de SGKJ was ze actief betrokken.
In 2014 schreven Jeannette en Karin het nieuwjaarsgeschenk *Kinderboeken en centsprenten in de Koninklijke Bibliotheek (KB)*. Hun samenwerking zetten ze voort in de digitale Nieuwsbrieven. Samen

hebben ze 27 SGKJ-Nieuwsbrieven gemaakt. Inmiddels wordt de Nieuwsbrief niet alleen aan SGKJ-vrienden gestuurd, maar ook aan 130 belangstellenden buiten de SGKJ, die zich via een linkje op de SGKJ-website hebben aangemeld. Dit laatste was een idee van Karin, toen ze samen met haar collega Marcel Rijs in 2018 de website vernieuwde. De vernieuwing van de website was een belangrijke taak, waar ze met plezier aan gewerkt heeft. Karin heeft ook de SGKJ-Facebookpagina opgezet. Zij plaatste daar zo'n drie berichten per week op. In de drie en een half jaar waarin ze de facebookpagina verzorgde, is het aantal volgers daardoor gegroeid naar 450.
Als de SGKJ een studiedag of excursie naar de KB of het Museum Meermanno/Huis van het Boek wilde organiseren, nam Karin daarin het voortouw, bijvoorbeeld bij de excursie naar de tentoonstelling over het werk van Quinten Blake.
Bij de studiedag in mei 2014 naar aanleiding van het 150-jarig jubileum van Kluitman was Karin eveneens nauw betrokken, ook doordat in dat jaar de collectie van Kluitman ondergebracht werd in de KB. En tijdens de excursie in maart 2018 kreeg een aantal SGKJ-vrienden een boeiend kijkje achter de schermen van de KB en het restauratieatelier. Karin had verschillende collega's ingeschakeld om de deelnemers te laten zien, wat er allemaal gebeurt vanaf het moment dat de KB een kinderboek verwerft tot het moment dat bezoekers het boek kunnen raadplegen.

Karin, namens het bestuur en de vrienden van de SGKJ, heel erg bedankt voor de jaren waarin je je enthousiast en vol nieuwe ideeën hebt ingezet voor de SGKJ!

Margreet van Wijk

Nieuw bestuurslid
Karin is inmiddels als bestuurslid van de SGKJ opgevolgd door Irene Annegarn.

Nieuws

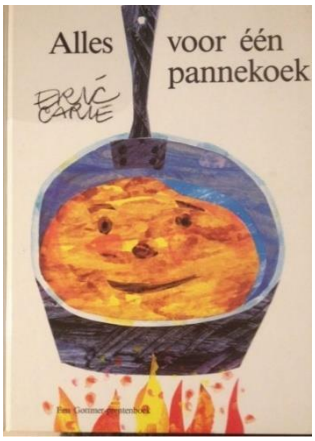

Op 27 mei 2021 werd in het NOS-journaal gemeld dat **Eric Carle** op 91-jarige leeftijd is overleden. Deze aimabele man maakte de prachtigste prentenboeken, waarvan *Alles voor een pannekoek* in 1970 de eerste in een Nederlandse vertaling was.
Carle was wereldwijd bekend door zijn boek *Rupsje Nooitgenoeg*, over een rups die zich dwars door de pagina's heen vol eet en dan een prachtige vlinder wordt. Het rupsje is zelfs iconisch geworden, zo kopte de Volkskrant in het jaar 2000: 'Rupsje nooitgenoeg Melkert eindelijk tevreden'.
Dit prentenboek is in zoveel formaten en vormen uitgegeven dat het een verzamelgebied op zich is. Er zijn mini- en maxi-uitgaven en heel veel verschillende vormen: als leporello, tekenfilm, boek met stoffen rupsje, met slabbetje, met vingerpopje, in braille, als kleurboek, badboekje, babyboek, buggyboekje, stofboek, kubusboek, contourboek, pop-up boek, flapjesboek, magneetboek, telboek, glinsterboek, kwartet, voelboek, klokkijk-boek, eerste leesboekje, en ja, je kunt ook aan mindfulness doen met Rupsje Nooitgenoeg.
Het boek is vertaald in meer dan vijftig talen. Van het oorspronkelijke prentenboek verscheen in 2019 de 134e druk.

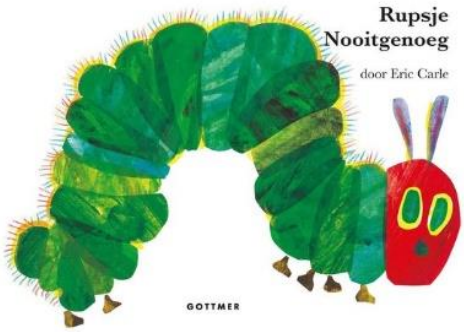

Benny Lindelauf en Ludwig Volbeda zijn de winnaars van de 34e **Woutertje Pieterse Prijs**, voor het mooiste kinderboek van het afgelopen jaar. Zij ontvingen de prijs voor het boek *Hele verhalen voor een halve soldaat* (Querido). De eerste keer dat de prijs werd uitgereikt was in 1988, voor *Annetje Lie in het holst van de nacht* door Imme Dros, met tekeningen van Margriet Heijmans.

Tom Poes is 80 jaar geworden. Op 16 maart 1941 verscheen de eerste strip met Tom Poes in de *Telegraaf*. Marten Toonder is de bedenker van de 177 verhalen over Heer Bommel en Tom Poes. Voor deze verjaardag is een gloednieuwe uitgave gemaakt door Ruud Straatman en Tim Artz: *Tom Poes en de tijdverdrijver* (uitgeverij Cliché). Ruud Straatman maakte al in 1983 een scenario, en het verhaal is nu getekend door Tim Artz, die goed heeft gekeken naar de stijl van Toonder. De inhoud is van deze tijd, het gaat onder meer over videogames.

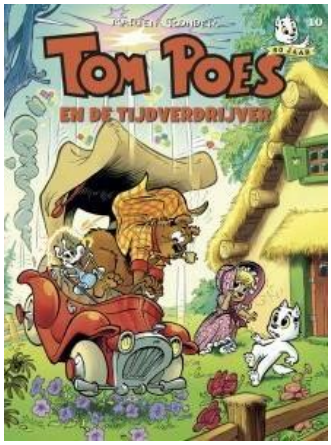

Nieuws van Openbare Collecties

Enkele nieuwtjes uit de openbaar toegankelijke collecties kinderboeken en centsprenten. (Zie ook de rubriek Schenkingen).
- In het **Nederlands Openluchtmuseum in** Arnhem heeft kunsthistoricus Inge Schriemer het beheer van de centsprentencollectie van Jacco Hooikammer overgenomen. Er worden ruim 2700 centsprenten uit de traditionele periode en 3150 centsprenten uit de industriële periode beheerd.
- Hannah Goedbloed is Anneke van den Bergh opgevolgd als conservator Oude Boekerij en Bijzondere Collecties in Haarlem. De centsprenten waren er al, maar nu zijn ook de oude kinderboeken en pop-upboeken, zo'n 6000 banden in totaal, van de Stadsbibliotheek verhuisd naar de depots van het **Noord-Hollands Archief**.
- Bij de **OBA** (Openbare Bibliotheek Amsterdam) zijn Sinterklaasboeken met Zwarte Piet uit de publieke collectie gehaald, naar aanleiding van de Black Lives Matter-ontwikkelingen in de samenleving. Van elk boek is één exemplaar bewaard dat op aanvraag kan worden ingezien. (Zie ook de rubriek Vakliteratuur).
- Anja Sinnige is sinds april j.l. directeur van **KinderBoekenHuis** in Winsum. De collectie centsprenten van het KinderBoekenHuis is in bruikleen gegeven bij de Universiteitsbibliotheek Groningen. De reden is dat het KinderBoekenHuis gebrek aan opslagruimte heeft, er bij de UB betere klimatologische omstandigheden zijn en de collectie daar meer aandacht zal krijgen van onderzoekers.
- Bij **Huis van het Boek** in Den Haag staat het digitaliseren van de (kinderboek)illustraties uit het archief van uitgeverij Van Goor in de planning voor dit jaar.
- Bij de **KB** (Koninklijke Bibliotheek) verheugt Karin Vingerhoets zich op het bekijken en verwerken van geschonken kinderboeken uit de collecties van Museum Nijkerk, Bibliotheek Rotterdam, Bibliotheek Den Haag en Rozet (Bibliotheek Arnhem).

Tentoonstellingen

De musea gaan binnenkort weer open, maar een bezoek aan het **Nationaal Onderwijsmuseum** voor de tentoonstelling *Nazipropaganda voor de jeugd, 1933 – 1945* was eerder nog niet mogelijk. Goed dat we op 4 mei een virtuele lezing (met veel afbeeldingen) van Jacques Dane via internet konden bijwonen.
Een van onze SGKJ-Vrienden stuurde een reactie op een onderdeel van de lezing van Jacques Dane.

Tinnen soldaatjes?
Met grote belangstelling heb ik op 4 mei naar de virtuele presentatie van Jacques Dane gekeken. Hij deed het prima, maar toen hij vertelde dat Duitse kinderen met hulp van 'een soort plastic' soldaatjes militair werden beïnvloed, dreigde hij toch even zijn greep op het onderwerp te verliezen. Iemand schreef op de blogmogelijkheid dat dit gegeven toch niet uniek was en dat er toch 'altijd al jongens met soldaatjes hadden gespeeld'. Iemand anders wees op het bestaan van het Nationaal Tinnen Figuren-museum in Ommen. Jacques reageerde bevestigend en het onderwerp werd een beetje onduidelijk afgerond. Niet echt een probleem, maar ja voor de liefhebbers ligt dat anders.

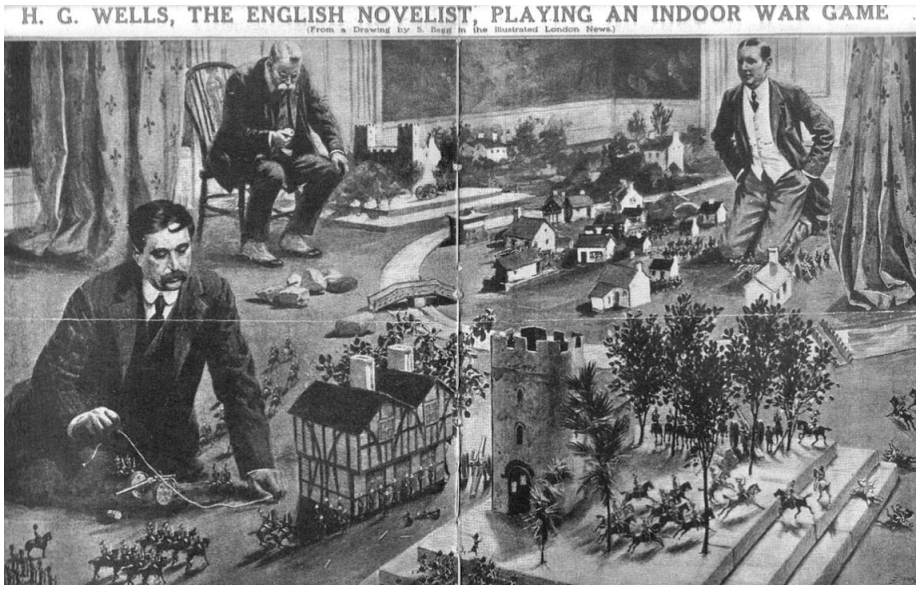

Spelen met soldaatjes is inderdaad al heel oud. Aanvankelijk werden ze van papier/karton/hout gemaakt, maar ook van lood, tin en andere metaallegeringen. Met individuele figuren, groepen figuren en soms hele legers werden door meestal jongens veldslagen uit de geschiedenis nagespeeld of bedacht. Dat gebeurde niet alleen in Duitsland maar in alle Europese landen en in Amerika. Winston Churchill bezat een leger van ca. 7000 tinnen figuren en hij was absoluut niet de enige die met zogenaamde 'modelsoldiers' speelde. De bekende auteur H.G Wells schreef in 1913 het boekje: 'Little Wars: a game for boys from twelve years of age to one hundred and fifty and for that more intelligent sort of girl who likes boys' games and books.' Het bevatte de spelregels voor een echte 'Wargame'. Daarmee was de toon gezet aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog.

De figuren die Jacques liet zien, zijn van de bekende Duitse speelgoedfabrikant Hauser, die tussen 1910 en 1983 speelgoedfiguren uitbracht. Niet alleen soldaatjes, maar ook dieren, burgerfiguren en in de Hitlertijd belangrijke Nazi's en politieke figuren. Ze werden gemaakt van

Elastolin, een mengsel van zaagsel en lijm en onder die naam verkocht. Daarmee werd Elastolin tot een soortnaam, daar kwam geen plastic aan te pas.
Er is iets dat de doorsneekijker naar zo'n Elastolin-soldaatje niet zal opvallen. Ze stellen geen soldaatjes maar leden van een politieke beweging voor. Het zijn SA-leden (Sturm Abteilung), ook wel bruinhemden genoemd, onderdeel van de Nazipartij (NSDAP), die uniformen droegen met een militaire snit. Maar kijk goed, behalve de dolk die Jacques beschreef, dragen ze geen wapen. Het zijn simpelweg burgers met een bedenkelijke en verwerpelijke opvatting. SA-leden komen in heel wat propagandabeelden voor. Ze treden meestal op in massale aantallen, compleet met pseudo-militaire rugzakken/ransels, petten/kepi's en koppels. Toch zijn het geen soldaten, al doen ze alsof.
Hauser maakte in de Hitlertijd ook soldaatjes. Leden van de toenmalige Reichswehr (en later Wehrmacht), je ziet ze samen met de SA-mannen vaak gebroederlijk naast elkaar afgebeeld en dat is soms verwarrend.

Dirk J. Tang

De **Slavernij-tentoonstelling** in het Rijksmuseum laat de keerzijde zien van succesverhalen over wereldwijde expansie, economisch gewin en de VOC-mentaliteit. Dat gebeurt aan de hand van tien waargebeurde verhalen van mensen die bij slavernij betrokken waren, zoals mensen die tot slaaf waren gemaakt of slavenhouder waren, of mensen die zich verzetten en mensen die in slavernij naar Nederland zijn gehaald.
Ook in kinderboeken is slavernij een onderwerp, vooral in recente uitgaven. Moeilijker te vinden zijn achttiende en negentiende-eeuwse kinderboeken over dit onderwerp. In zijn boek (zie de vorige SGKJ Nieuwsbrief) *Met Hollandse bedaardheid,* over de traagheid waarmee Nederland de slavernij afschafte, vermeldt Dirk J. Tang een aantal van die kinderboeken.

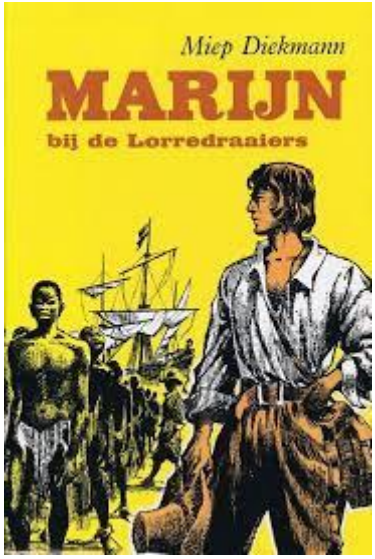

In 1965 – nu alweer 56 jaar geleden – verscheen *Marijn bij de Lorredraaiers* van Miep Diekmann met illustraties en omslag van Dick de Wilde. Door de ogen van een scheepsarts op een slavenschip worden de onmenselijke toestanden beschreven.
Een van de meest indrukwekkende kinderboeken over slavernij vind ik (JK) het boek van Dolf Verroen *Slaaf kindje slaaf* (2006). Met eenvoudige tekst vergezeld door de bijzondere tekeningen van Veronica Nahmias wordt getoond hoe een wit meisje op haar twaalfde verjaardag een kleine zwarte jongen cadeau krijgt, haar eerste eigen slaaf. Een tante schenkt haar er een zweep bij. Omdat het hele verhaal vanuit het perspectief van het witte meisje wordt verteld, is het heel schokkend. Zij vindt slavernij heel gewoon, maar voor de lezer wordt wel duidelijk hoe erg slavernij is, en hoe zwarte mensen de witten moesten bedienen en hen ter wille moesten zijn. De hoofdpersoon ziet bijvoorbeeld hoe een zwarte huisbediende zwanger wordt van een van de witte meneren. In 2016 is het boek opnieuw uitgegeven met een andere titel *Hoe mooi wit ik ben* en nieuwe illustraties van Martijn van der Linden.

Er was discussie over het boek, kinderen zouden het – zonder uitleg – verkeerd kunnen begrijpen. Dat is met name de ervaring van kinderen van kleur, die het boek zonder begeleiding in handen krijgen. De openbare bibliotheek geeft nu aan: 'Onder begeleiding van volwassenen voor

kinderen vanaf ca. 11 jaar.' In 2006 werd de uitgave bekroond in Duitsland met de Gustav-Heinemann-Friedenspreis en de prestigieuze Deutscher Jugendliteraturpreis.

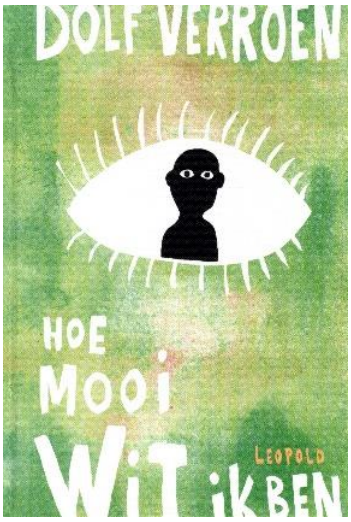

Opvallend: Bol.com heeft *Slaaf kindje slaaf* uit het assortiment gehaald en publiceert de volgende tekst als 'productbeschrijving': 'Bol.com is de winkel van ons allemaal. We vinden het van groot belang om zorgvuldig met de vrijheid van meningsuiting om te gaan en dus streven we naar het beschikbaar stellen van zoveel mogelijk boeken. Dit boek bevat mogelijk grof taalgebruik en/of de weergave van een racistische behandeling van mensen of culturen.'
De uitgave met de nieuwe titel is wel via bol.com te koop.

Schenkingen

MUSEUM NIJKERK
centrum vol historie

Yolijn van der Krol van Museum Nijkerk stuurde een verheugend bericht:

Museum Nijkerk heeft een grote en bijzondere schenking ontvangen betreffende het historisch archief van Uitgeverij G.F. Callenbach.
Een half jaar geleden heeft VBK/Media aan Museum Nijkerk 14 pallets met materiaal geschonken. Tijdens de laatste maanden hebben we een indruk gekregen van de inhoud van de schenking:
De oudste boeken en brieven in de schenking gaan terug tot in de tweede helft van de negentiende eeuw. De schenking geeft tevens een beeld van de overnames die Callenbach heeft gedaan rond 1900 (van de uitgevers Berends en Höveker).
Het **correspondentiearchief** van auteurs, tekenaars en bedrijf is nu alleen nog maar opgeslagen in de gemeentearchiefbewaarplaats. Wij hopen over een paar weken een globale inhoudsopgave op een A4 te hebben. Wat we al wel hebben gezien is correspondentie met W.G. van de Hulst Sr. en Jr.; Anton Pieck; Anne de Vries; auteurs van zondagsschoolboekjes Betsy, Johanna, Aletta Hoog, A.J. Hoogenbirk en Ida Keller. Het bevat ook drukproeven en een aantal originele illustraties. Bezoek aan de gemeentearchiefbewaarplaats is nog niet mogelijk i.v.m. corona.

Links: een historische boekenlegger.

Tweederde van het geschonken **boekenfonds** (circa 10.000 puntgave boeken) is inmiddels voor een groot deel uitgezocht. Inmiddels zijn 2200 nieuwe aanwinsten (zondagsschoolboekjes, romans en theologische werken) in de museale collectie ingeschreven, waaronder 800 boeken van vóór 1900 en 40 zondagsschoolboekjes die tot nu toe onvindbaar waren in de Nederlandse bibliotheken. Nieuwe titels worden toegevoegd aan de bestaande collectie van Museum Nijkerk en dubbele boeken die de Koninklijke Bibliotheek nog niet heeft (1.100 stuks), worden aan de KB geschonken. Zo wordt ook het nationale erfgoed verrijkt.

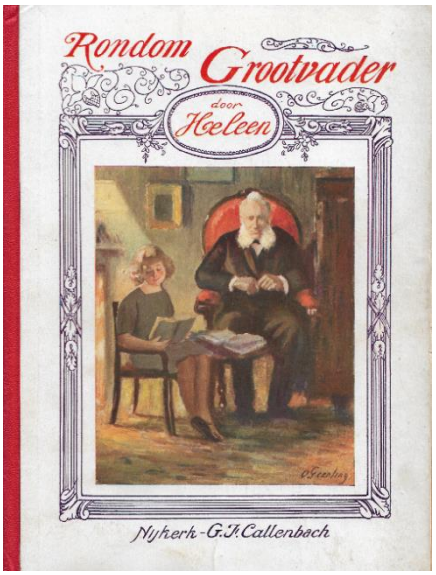

Een boek uit 1926.

Uitgeverij G.F. Callenbach was gevestigd in Nijkerk van 1854 tot 1997. In 1975 werd Uitgeverij Callenbach overgenomen door Bosch en Keuning in Baarn. De uitgeverij bleef nog in Nijkerk gevestigd tot 1997. In dat jaar werd ook Bosch en Keuning met daarbij het Callenbach boekenfonds overgenomen door Uitgeverij Kok te Kampen. De naam Callenbach bleef nog bestaan als naam voor het kinderboekenfonds van Kok (= later VBK|Media BV) tot 2018.

Yolijn van der Krol, vrijwilliger Museum Nijkerk
info@museumnijkerk.nl

Streekgebonden jeugdliteratuur

Francien Braaksma is bezig met een overzicht van verhalende jeugdliteratuur in Groningen. Ze heeft altijd al een grote belangstelling voor dit onderwerp gehad. Helaas is ze een groot deel van haar eerder samengestelde materiaal kwijt, maar ze zoekt verder. Ze schrijft dat het oudste Groninger kinderboek hoogstwaarschijnlijk het *Boek van Trijntje Soldaats* is, ouder dan de sprookjes van Grimm. Francien stuurde een lijst met 23 titels van kinderboeken die zich afspelen in Groningen. Ze kreeg die van de openbare bibliotheek Groningen. Wie de lijst wil zien kan de redactie een mail sturen.

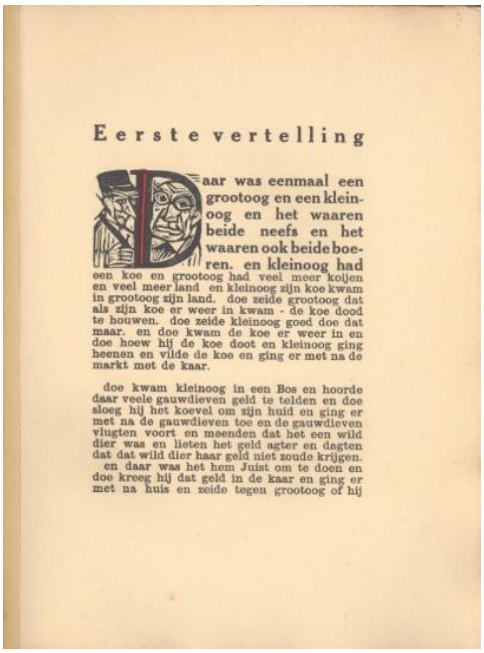
Eerste vertelling

Daar was eenmaal een grootoog en een kleinoog en het waaren beide neefs en het waaren ook beide boeren. en kleinoog had een koe en grootoog had veel meer koijen en veel meer land en kleinoog zijn koe kwam in grootoog zijn land. doe zeide grootoog dat als zijn koe er weer in kwam - de koe dood te houwen. doe zeide kleinoog goed doe dat maar. en doe kwam de koe er weer in en doe hoew hij de koe doot en kleinoog ging heenen en vilde de koe en ging er met na de markt met de kaar.

doe kwam kleinoog in een Bos en hoorde daar veele gauwdieven geld te telden en doe sloeg hij het koevel om zijn huid en ging er met na de gauwdieven toe en de gauwdieven vlugten voort en meenden dat het een wild dier was en lieten het geld agter en dagten dat dat wild dier haar geld niet zoude krijgen. en daar was het hem Juist om te doen en doe kreeg hij dat geld in de kaar en ging er met na huis en zeide tegen grootoog of hij

Internet

In het vorige nummer stond een berichtje over een artikel over Surinaamse jeugdliteratuur door Cees Klapwijk in het tijdschrift ***Neerlandia*** (jrg. 125, no. 1, 2021) met een link die niet werkte. Nu is het artikel wel te vinden bij het Boekenportaal Suriname. Met dank aan Karin Vingerhoets.

Op de website van de SGKJ staat een interessante blog van Dirk Tang over verschillende edities van ***Kapitein Jan van Leeuwen*** van Anthony van Kampen (1911-1991).

Op 3 juni j.l. gaf Simon Scholte een digitale presentatie van zijn onderzoek naar de **representatie van Zuid-Afrikaanse bevolkingsgroepen in Nederlandse jeugdromans van 1881 tot 1999**. Zie hiervoor de link op de website van het Zuid-Afrikahuis.

Bijzondere uitgaven

Nieuwe vertaling wereldklassieker Winnetou

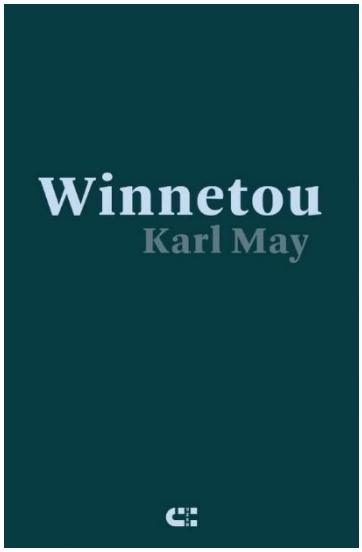

Het boek *Winnetou* van Karl May is in april in een prachtige nieuwe vertaling van Josephine Rijnaarts en Elly Schippers verschenen bij Uitgeverij IJzer. Het was de hoogste tijd voor een echte literaire vertaling van dit meesterwerk uit de negentiende eeuw. En voor enige erkenning van Karl May als een schrijver die de tand des tijds al generaties lang heeft doorstaan. ‘De taal van May is fris en volstrekt niet gedateerd, de geestige dialogen geven je het gevoel het boek van een tijdgenoot te lezen, en de verbetenheid waarmee de schrijver telkens weer opkomt voor de indianen en hun belangen is verbazingwekkend.’ Aldus de motivering van de beide topvertalers om het boek *Winnetou* onder handen te nemen. Na tientallen vertalingen en bewerkingen is dit de eerste integrale, getrouwe Nederlandse vertaling, die ook qua stijl recht doet aan het werk van een auteur die vooral in het midden van de twintigste eeuw mateloos populair was en ook wel in één adem met Multatuli is genoemd vanwege de onverhulde kritiek op koloniale praktijken. De uitgave, gebaseerd op de historisch-kritische editie van de Duitse Karl May Gesellschaft, is tot stand gekomen-met ondersteuning van de Karl May Vereniging voor Nederland en België en het Cultuurfonds en kan worden gezien als een bijdrage aan de nieuwe ontsluiting van waardevol literair erfgoed. Te koop in de boekhandel voor € 29,95, een fraaie gebonden uitgave met stofomslag en leeslint. Goed ontvangen in de media. Voor een persoverzicht zie de website van de Karl May Vereniging.

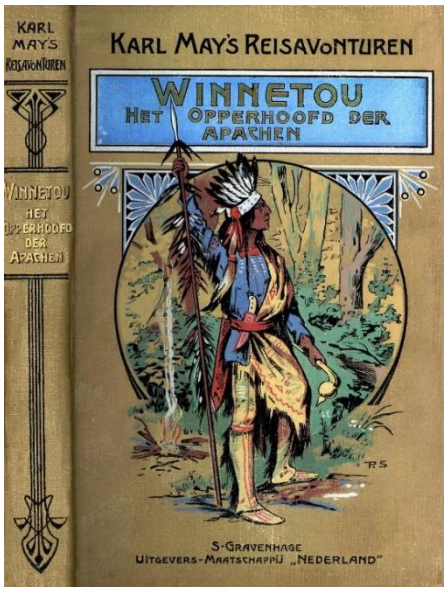

Ger Tielen

De brief voor de koning van Tonke Dragt (Leopold, 1962) is aan de 61e druk toe, nu als uitgave in de campagne *Geef een boek cadeau* voor € 3,50. Dat leverde een eerste plaats op in de CPNB-bestsellerlijst.
De campagne heeft als doel alle kinderen te bereiken – ook de kinderen die thuis geen boeken hebben.

Onderzoek

Het Centrum voor DierMens Studies is een snel groeiend interdisciplinair vakgebied dat 'de complexe relatie tussen mensen en andere dieren' onderzoekt. Het is een platform voor onderzoekers, docenten, studenten en anderen uit de geestes-, sociale en natuurwetenschappen in Nederland die zich op de relatie tussen mens en dier, cultuur en maatschappij richten. Welke plek hebben andere dieren in de culturele en sociale wereld van mensen? Op welke manieren communiceren mens en dier?

Het tijdschrift Journal for Critical Animal Studies (Jrg. 17 (no. 5, okt. 2020) bevat onder meer een artikel van Lynda Korimboccus getiteld: 'The Peppa Pig Paradox, Investigating Contradictory Childhood Consumption'. Het gaat in op de tegenstelling tussen geliefde dier-personages in kindercultuur en het eten van vlees van diezelfde dieren. Peppa Pig is ook in Nederland bekend van tekenfilms met als aanprijzing: 'Peppa is een schattig en ondeugend klein varkentje die samenwoont met haar kleine broertje George, Mama Big en Papa Big.' Peppa is in 40 talen vertaald en te koop als tekenfilm, theatershow, speelgoed, boeken, kleding, videospelletjes en eetwaren.

De relatie tussen mens en dier is in de loop van de tijd sterk veranderd en momenteel worden, aangewakkerd door de klimaatcrisis, felle tegenstellingen zicht- en hoorbaar over de rol van de vee-industrie bij de CO-2 uitstoot en de achteruitgang van de biodiversiteit.
In oude kinderboeken en op centsprenten is de rol van dieren te volgen: in de landbouw, als huisdier en als verbeelding van de mens. Het gebruik van antropomorfisme – dieren met menselijke eigenschappen en soms ook met kleding – kennen we al heel lang.
Een kijkje in de prentenboekenbakken van de bibliotheek leert dat een heel groot deel van de prentenboeken wordt bevolkt door dieren met menselijke eigenschappen.

In de boeken van Max Velthuijs worden groenten en brood, fruit en taart gegeten. Dat blijkt uit de illustraties in het prachtige boek van Joke Linders *Ik bof dat ik een kikker ben, leven en werk van Max Velthuijs* (2003).

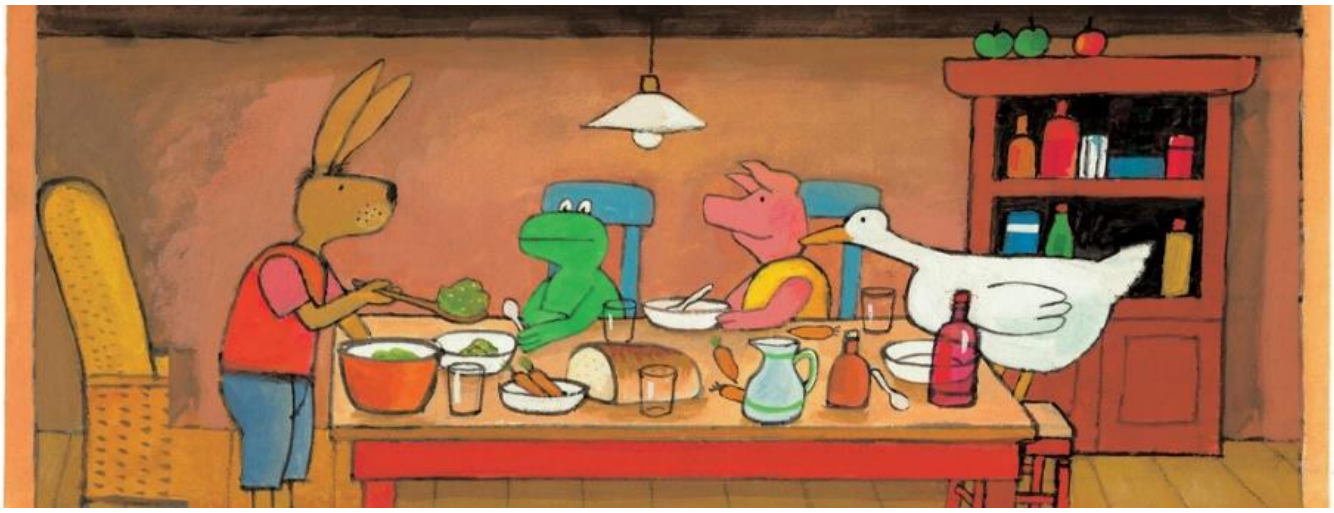

In de boeken van bijvoorbeeld Richard Scarry speelt voedsel ook een rol en gaat de tegenstelling tussen geliefde dierfiguren en het dier als voedsel heel ver: ik herinner me een aangekleed varkentje dat vlees zit te eten… Helaas moet ik u die afbeelding schuldig blijven: ik heb geen Scarry's in mijn bezit.
Daarom een **oproep** aan de SGKJ-Vrienden: stuur aub afbeeldingen van vleesetende antropomorfe dierpersonages naar de redactie.

Er is recent weinig onderzoek naar dit verschijnsel gedaan. Hier enkele voorbeelden:
Anthropomorphism in Children's Picture Books, Jia Liu, 2015.
The Impact of Anthropomorphic Animal Stories on Children's Learning, Yeganeh Khodaparast, 2020.

Hopelijk gaan studenten ermee aan de slag! De relatie tussen antropomorfe personages en voedsel zou een van de onderwerpen kunnen zijn.
Een andere onderzoeksvraag zou kunnen zijn welke antropomorfe dieren worden in kinderboeken gebruikt en wat kan de reden voor de keuze zijn? Varkens zijn bijvoorbeeld geliefde kinderboekfiguren. In het CBK levert de zoekvraag 'antropomorfistische verhalen en all varken?' maar liefst 837 hits op. Olifanten doen het nog beter met 952 treffers!
NB: er zitten veel herdrukken bij.

Links: *De olifanten en de muisjes* / naar het Hoogduitsch door Agatha ; [met illustraties van E. Ille]. 1876.

Rechts: *Het olifantenboekje : het eigenwijze Fantje* / door L. van Suchtelen-Leembruggen, 1943.

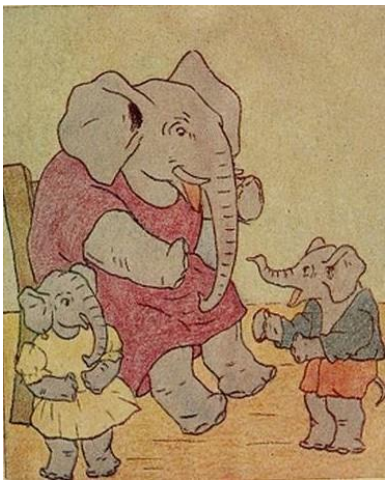

Nog een suggestie voor een student: In hoeverre verschillen prentenboeken over boerderijdieren uit de vorige eeuw met die van nu? En hoe verhouden de illustraties zich met de realiteit?

Materiaal genoeg!

Vrienden helpen vrienden

Op de vraag van Marijke Slagter naar HAKA-uitgaven kwamen twee reacties die een aanvulling vormen op haar zoektocht. Geert Bekkering stuurde foto's van vier HAKA-legpuzzels en Klaas Rigterink reageerde met een titel die bekend is met en zonder HAKA-etiket.

Vakliteratuur

In **De Parelduiker** (jg. 26, 2021, nr. 2) een artikel van Ellen Krol over het boek *Uitverkoren* (1979) van Beccy de Vries.
Franca Hersch oordeelde in 1979 voor de Nederlandse Bibliotheekdienst als volgt: 'Aan de hand van werk van verschillende Nederlandse auteurs volgt de samenstelster chronologisch de Jodenvervolging tussen 1940 en 1945. Onderverdeeld naar onderwerp (onderduiken, concentratiekampen) wordt elke reeks voorafgegaan door een sobere inleiding. Juist door die soberheid - een rijtje cijfers van vermoorde mensen, een kaartje van de concentratiekampen in Europa met de aantallen vermoorde Joden per land - heel indrukwekkend en schokkend. (…) Voor 15 jaar e.o., voor volwassenen en voor gebruik op school.'
In het interessante artikel in *De Parelduiker* vraagt Ellen Krol zich af 'waarom is dit prachtige boek vol bekende en onbekende auteurs volkomen vergeten?' In de bijdragen wordt gewag gemaakt van antisemitisme, het dragen van de gele ster, verdwijnen van klasgenoten (opgepakt of ondergedoken), beperkte vrijheden, wroeging bij de toeschouwer, onderduik, de kampen, plundering, honger en schuldgevoel van overlevenden. Ellen Krol is onder de indruk van de keuze van de fragmenten die een heel breed scala van ervaringen vertegenwoordigen. Ze vindt dat het een boek is om ook na veertig jaar opnieuw te lezen!

In **De Boekenwereld** (jrg. 37, no. 1, 2021) een artikel met de titel: 'Geen Zwarte Piet meer in de openbare bibliotheek: censuur of een logische ontwikkeling?' Twee medewerkers van *De Boekenwereld* reageren hierin op een besluit van de directeur van de Vereniging van Openbare Bibliotheken. Henk Slechte kijkt naar het verleden, geeft aan dat er niets nieuws aan de hand is en verwijst naar de Jip en Janneke-discussie. Lisa Kuitert ziet het als een natuurlijk proces en verwacht dat over enige tijd de zwartepietenboeken alleen nog in de KB ter inzage zullen zijn.

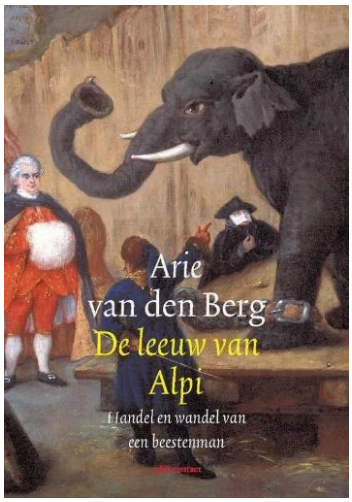

De leeuw van Alpi : handel en wandel van een beestenman / Arie van den Berg (Atlas Contact, 2021)
De auteur heeft een grote collectie uniek materiaal verzameld over kermissen en rondtrekkende 'heeren met beeren' en met andere exotische dieren. Zijn collectie is inmiddels ondergebracht bij Bijzondere Collecties / Allard Pierson bij de Universiteit van Amsterdam. Aan de hand van efemeer drukwerk uit de achttiende en negentiende eeuw, zoals strooibiljetten en centsprenten, maar ook uit brieven, officiële stukken, gravures, schilderijen, houtsneden en tekeningen heeft Arie van den Berg de levensloop van beestenman Antonie Alpi gereconstrueerd. Hij reisde Alpi 15 jaar lang achterna en noemt zijn boek 'de biografie van een schaduw'. Hij vond veel stukjes van de puzzel van Alpi's leven en van de dieren waar Alpi mee rondtrok, zoals rendieren, leeuwen, olifanten en een rinoceros. Als ze de tocht overleefden kwamen ze in menagerieën terecht, daar konden alleen de machthebbers gaan kijken, dierentuinen voor het grote publiek lieten nog lange tijd op zich wachten.

De logische wereld van Lewis Carroll en wat Alice daar aantrof **door Bas Savenije.** (Phlizz-reeks, no. 1). € 15,-.
Bas Savenije beschrijft op een voor ieder begrijpelijke wijze de inhoud en impact van Carrolls logische werken. Tevens onderzoekt hij hoe Carrolls voorliefde voor logica is terug te vinden in de *Alice*-boeken en bijdraagt aan het literaire karakter ervan.
Het boek gaat, in lijn met de artikelenserie in *Phlizz*, in op Lewis Carroll als logicus, maar beschrijft ook hoe we Carrolls logica kunnen terugvinden in de *Alice*-boeken en wat de toegevoegde waarde daarvan is voor het literaire karakter. Tevens bevat het een uitgebreide toelichting op het logica-spel in *The Game of Logic* en een Nederlandse vertaling van de beide paradoxen die Carroll publiceerde in het tijdschrift *Mind*. (bron: website Lewis Carroll Genootschap)

SGKJ - www.hetoudekinderboek.nl - StichtingGKJ@gmail.com - www.facebook.com/stichtingGKJ/
Deze onregelmatig verschijnende *SGKJ-Nieuwsbrief* is een tussentijdse aanvulling op de *SGKJ-Berichten*. De *Nieuwsbrief* wordt verzorgd door Jeannette Kok en Janneke van der Veer. Opmerkingen over dit nummer en suggesties voor het komende nummer kunt u sturen naar jeannettekok@upcmail.nl

U heeft op een eerder moment aangegeven nieuws vanuit de SGKJ op prijs te stellen. Wilt u zich afmelden voor de Nieuwsbrief, stuur dan een mailtje naar: StichtingGKJ@gmail.com